

Ez nem csak egy feladat! – Óvodapedagógus hallgatók vizuális alkotóműhelye az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán

Pajorné Kugelbauer Ida¹

Absztrakt:

Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola óvodapedagógus szakán a Vizuális nevelés és módszertana tantárgy két féléves. Mindkét félévben van elméleti és gyakorlati óra, amelyek egymásra épülnek, és kiegészítik egymást. Esettanulmányomban a gyakorlati képzés alkotófolyamatát vizsgálom három év hallgatói munkái alapján. A folyamatról megfigyelés, dokumentumelemzés, és hallgatói visszajelzéseket adnak képet. A kutatásom célja, hogy feltárjam az Apor Vilmos Katolikus Főiskola Óvodapedagógus képzés Vizuális nevelés alkotói gyakorlati során: a különböző vizuális közlések kapcsolódási pontjait, az alkotó tevékenységek egymást segítő hatásait, a képességfejlesztés lehetőségeit. Az első félévben a grafikai és festészeti alapokra (Arnheim, 2004; Kepes, 1979; Itten, 2002) épülő alkotó feladatok mellett megjelenik a papírdúc nyomtatás, melynek témája meseillusztráció vagy silent book (Pajorné Kugelbauer, 2025) készítése csoportos projekt munkában. A tárgykultúra körébe tartozó alkotások során többféle agyagedény készítési technikában (Kardos, 1995) szereznek a hallgatók tapasztalatot. Második félévben olyan anyagok és technikák kerülnek előtérbe, amelyek az óvodai gyakorlat során is jól használhatók: vizesnemezelés, szalaggyapjú alakítás szárazon, csuhé, papírmerítés és papírmárványozás. A hallgatók mindkét félév végén portfóliót készítenek a munkájukról, ahol az alkotás folyamatát dokumentálják és a fejlesztett képességeket (Bálványos & Sánta, 1997) rögzítik. Így a gyakorlati tapasztalatok és az elméleti ismeretek összekapcsolódnak. A pedagógiai folyamat jellemzői és eredményei, hogy a hallgatók vizuális megfigyelő, vizuális gondolkodási és vizuális alkotó képességei fejlődnek, megtapasztalják, átélik a felszabadult alkotó tevékenységet, a rajzolás, alkotás iránti pozitív attitűdjük megerősödik, önismeretük, önértékelésük, önbizalmuk fejlődik. Az átélt folyamat során az elfogadás és bizalom légkörét megtapasztalják, ami hatással van a későbbi pedagógiai munkájukra. Csak akkor tudják majd az óvodásoknak a felszabadult alkotómunka lehetőségét megteremtteni és fenntartani, ha ezt már maguk is átérték.

Kulcsszavak:

vizuális alkotóműhely, alkotótevékenység öröme, képességfejlesztés

¹ Apor Vilmos Katolikus Főiskola Anyanyelvi Művészeti és Egyházzenei Tanszék;
pajorne.ida@avkf.hu;

Bevezetés

Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola óvodapedagógus szakon a Vizuális nevelés és módszertana tantárgy két féléves. Nappali tagozaton heti két óra elmélet és heti két óra gyakorlat van a Vizuális nevelés és módszertana 1. kurzuson. A levelezős hallgatóknak pedig 10 óra elmélet és 10 óra gyakorlat, ami a képzésük második félévében szerepel. A következő félévben kicsit emelkedik az óraszám. Nappali tagozaton az elmélet heti 2 óra változatlanul, de a gyakorlat óra emelkedik heti 3-ra. A levelezősök órászáma is követi ezt az arányt, elmélet marad 10 óra, de a gyakorlat már 15 óra ebben a félévben. Az elméleti ismeretek és a gyakorlati órák egymásra épülnek, párhuzamosan haladnak és kiegészítik egymást. Sok hallgató több év kihagyás, rajzolás és alkotó tevékenység nélküli időszak után találkozik a főiskolán a vizuális képzéssel. Előfordul, hogy a korábbi tanulmányaik során negatív élményeket szereztek, így a főiskolai órákra szorongással, bizonytalansággal érkeznek. Ezért különösen fontosnak tartottam, hogy a gyakorlat tematikáját úgy építsem fel, hogy a hallgatók képességeinek fejlesztése mellett biztosan sikerélményt is szerezzen számukra a folyamat, lehessen olyan tapasztalatuk a hallgatóknak, hogy elégedettek az általuk készített munkákkal, és átélhessék az alkotás örömét. Ennek azért van óriási pedagógiai jelentősége, mert csak akkor tudja átadni az alkotás örömét a hallgató, ha maga is átélte azt.

A kutatás célja, módszerei és a minta

A kutatásom célja, hogy feltárjam az Apor Vilmos Katolikus Főiskola Óvodapedagógus képzés Vizuális nevelés alkotói gyakorlatai során: a különböző vizuális közlések kapcsolódási pontjait, az alkotó tevékenységek egymást segítő hatásait, a képességfejlesztés lehetőségeit. Az elemzés során egy-egy feladat esetében a legfontosabb képességfejlesztő hatást tüntetem fel a teljesség igénye nélkül. A képességfejlesztés területeit vizuális közlések szerint táblázatban foglalom össze. Esettanulmányomban a gyakorlati képzés alkotófolyamatát vizsgálom három év tapasztalata alapján. A folyamat bemutatását a megfigyeléseim, a hallgatói alkotások, dokumentumok elemzése, és hallgatói visszajelzéseket teszük lehetővé. Az 1. táblázat tartalmazza a kutatás időszakában a kutatás körébe tartozó hallgatók létszámát. Ők szinte teljes mértékben nők, a 2024-es évfolyamban volt két levelezős férfi hallgató.

1. táblázat

A vizsgált időszakban a kutatásba bevont óvodapedagógus hallgatók létszáma.

Év (tavaszi és őszi félév)	Nappali képzés	Levelező képzés
2023	–	37 fő
2024	18 fő	61 fő
2025	18 fő	83 fő

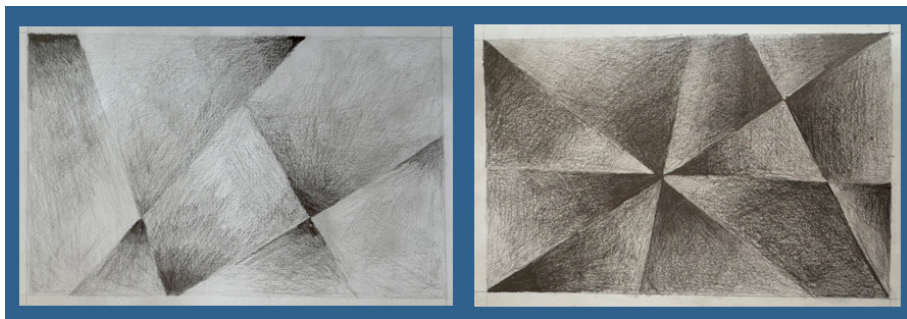
Elemzés

Az első félévben a grafikai alkotásokkal kezdünk, és különböző puhaságú grafitceruzákkal használunk, megismerkedünk tónusértékek, pont, vonal és folt szerepével. Általában a rajzolás alapjaival való ismerkedést a csendélet kompozíciókkal kezdik (Barber, 2011; Harrison, 2000; Smith, 1998; Franks, 2005). Azonban a csendélet rajzolása már egy sor képességet igénylő összetett feladat és gyakorlat nélkül elsőre nem biztos, hogy sikerélményt okoz. Így a tematikámban olyan bevezető, ráhangoló képességefejlesztő gyakorlatokkal kezdünk, ahol egy-egy részterületre kell fókuszálni a hallgatóknak és nem egyszerre találkozni több vizuális probléma megoldásával. Ebben a folyamatban a hallgatók képességeiről is lesz egy képem, hogy kire kell jobban figyelnem, kit hogyan kell segítenem.

Elsőként a különböző tónusértékkel létrehozott fény és árnyék ábrázolással a térhatás kialakulását tanulmányozzuk. Arnheim (2004) fontosnak tartja, hogy a térábrázolás kifejezőeszközeivel megismerkedjünk. A hallgatók egyéni komponálással a lap területét részekre osztják, a sík felületen elhelyezett tónusértékekkel az elképzelt térhatást jelenítik meg (lásd 1. képsor). Kepes (1979) szerint a kontraszthatás ott érvényesül jobban, ahol nagyobb a színellentét. A sötét- világos kontraszt térhatást eredményez, a sötétet távolabb, a világost közelebb érezzük. Fejlődik a hallgatók kreativitása és fantáziája, mert bele kell látniuk a sík felületre az elképzelt tériséget. Az alkotó folyamat során a tónusok közötti finom átmenetek létrehozásával az érzékelésük, finommotorikájuk fejlődik. Könnyebbés, hogy nem egy látvány alapján kell a megfelelő tónusértéket létrehozniuk, hanem az elképzeléseik szerint haladhatnak.

1. képsor

Tónusértékek térhatása, grafitrajz.

Ezt követően áttérünk a vonalminőségek tanulmányozására. Van Gogh grafikai munkái és festményei közötti kapcsolatot elméleti órán megfigyeljük, amikor a képzőművészet műfajaival ismerkedünk. A festményeinek előzményeként készített pác rajzokat. Munkáiban a grafikai megoldás és a festmé-

nyek faktúrája rokonságot mutat (Van Heugten 2005; Metzger R. & Walter I. F., 1998). A gyakorlati órán van Gogh grafikai alkotása kerül modell helyzetbe, mert stílusimitációt készítünk. Van Gogh különböző témájú, pontokkal és vonalakkal létrehozott alkotásainak egy-egy részletét választhatják a hallgatók a munkájukhoz. A teljes egész művet nem ismerik. A kapott részletet kell tovább folytatniuk, megfigyelve a vonalak vastagságát, irányát, arányát, minőségét (lásd 2. képsor). Egy stílusba belemerülve élhetik át a pontokkal és vonalakkal létrehozott alkotás módját. A képrészletek folytatása által új kompozíciók születnek. Fejlődik a megfigyelő képességük stílusérzékük, komponáló képességük, fantáziájuk.

2. képsor

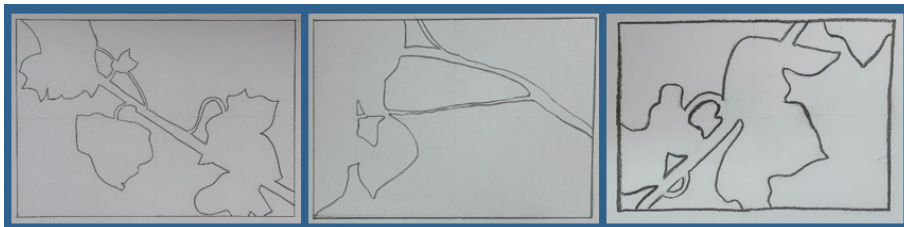
Van Gogh grafikai részleteinek kiegészítése .

Következő lépésként természeti forma látványát rajzoljuk, de csak a foltokat, körvonalakat figyeljük meg. Segítségképpen Dürer perspektivikus rajzoláshoz kidolgozott szerkezetének az egyszerűsített változatát egy négy részre osztott nézőkét használtunk (Edwards B., 2008). A rögzített képhatárok és viszonyítási keret segíti a megfigyelést (Arnheim, 2004). A borostyán ágai kerülnek a nézőke előterébe, az elrendezés a hallgatók egyéni kompozíciója lesz. A nézőke felező segédvonalai a papírra is felkerülnek, így azonos méretben kerül a lapra a megfigyelt látvány formája. Egy szemmel néznek a kereten keresztül, és csak a forma széleire, körvonalára, a kerethez viszonyított méretére, irányára kell koncentrálni a megfigyelés során. Ha több levél egy formát alkot, akkor az egy formaként jelenik meg a rajzon. Az előtte - mögötte reláció ábrázolása nem jelenik meg, úgy, mintha árnyékot látnánk. Fontos, hogy a formára, méretre koncentráljanak, és ne a belső képzeteik alapján akarjanak levélszerű formákat rajzolni. Itt jelenik meg először a látvány megfigyelése utáni rajzolás. (lásd. 3. képsor)

3. képsor

Borostyán-körvonalas tanulmányrajz.

A hallgatók az elméleti órákon az indirekt közlések példáiként megismerkedtek őskori és ókori karcolt agyagedényekkel is. A tárgykultúra részeként marokedényeket (Kardos, 1995) készítenek a hallgatók, amit karcolással díszítenek. így új szerepben visszatérnek a grafikai alkotásoknál használt pontok és vonalak. A Van Gogh grafikáknál megtapasztalt különböző irányú, hosszúságú egyenes és görbe vonalak által most a dekoratív érzék fejlődhet. A díszítő motívum lehet szabályos (4. képsor első két alkotása) és lehet szabályok nélküli is (4. képsor utolsó két alkotása). Fejlődik a taktilis érzék, forma- és dekoratív érzék.

4. képsor

Karcolással díszített marokedények.

A tavaszi félévben a húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódóan a hagyományos, nővénnel készített tojásberzselés (Kardos, 1995) kicsit másképpen szerepel a kurzusunkon. A négy és nyolc részre hajtogatott papír kivágása számtalan formai lehetőséget rejt magában, amihez még a kreatív elrendezés is hozzá tud tenni. Rendkívül fejlesztő a nyolcadokra hajtott papíron a motívum kialakítása, hiszen egy részlet ismétlődésével alakul ki a teljes díszítmény. Többszöri próbálkozás segíti a folyamatot. A díszítés módja a foltszerű ábrázoláshoz kapcsolódik, ahol a papírdísz a tojásra simítottuk, ott a tojásfesték nem festi meg a tojás héját. A centrális papírdísz lehet a tojás oldalán, ahol teljes egészében látható, mint az 5. képsor első képén. Ötletes megoldás, amikor a centrális díszítmény közepe a tojás alsó pontján van, és a díszítmény körülöleli a tojást. Erre két példát láthatunk oldal és alulnézetben az 5. képsoron.

5. képsor

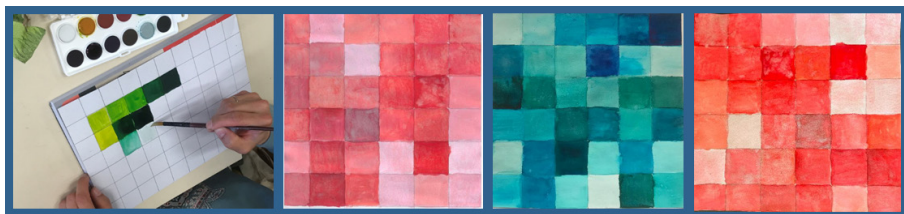
Tojásberzselés papírkivágással.

A tavaszi időszakhoz, a természet feléledéséhez, rügyek, virágok megjelenéséhez jól harmonizál a színekkel, színkeveréssel való ismerkedés. A 6x6 négyzetre felosztott lapon minden hallgató egy választott szín árnyalatait festi meg szabad kompozícióban. Az anilines vízfesték színereje lehetővé teszi, hogy a bemutatás során az ecsetben lévő festékhez mindig csak vizet adva fokozatosan halványabb árnyalat keletkezzen. Fontos, hogy mindig használjanak keverő palettát és próbapapírt, hogy tudatosan vigyék fel a ki-kevert árnyalatokat. A színkeverésnek ez a módja szokássá váljon és minden festő feladatnál alkalmazzák. Az egymás mellé került árnyalatok által az érzékelés és színdifferenciáló érzék fejlődik. Egyéni kompozíciót azáltal alkothatnak a hallgatók, hogy a különböző árnyalatokat szabadon helyezik el (lásd 6. képsor).

6. képsor

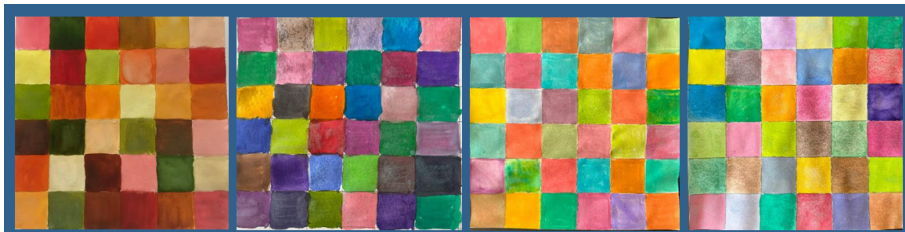
Egy szín árnyalatai, színkeverés.

A lap felosztása a következő színek kompozíciójánál is azonos. Itt a hallgatók a kedvenc színeiket keverhetik ki és festhetik az általuk elképzelt kompozícióba, ahogy ők harmonikusnak érzik (lásd 7. képsor). Itten (2002) szerint így szubjektív színharmóniákat hoznak létre. Motiváló a hallgatók számukra, hogy ilyen szabadságot kapnak. Kööttségek nélkül fedezhetik fel a színek végtelenül gazdag világát. Közben a színérzékelésük, kreativitásuk, komponáló képességük fejlődik, a színkeverésben is egyre több tapasztalatot gyűjtenek.

7. képsor

Kedvenc színeim, színkeverés.

A következő feladatnál, amit festőjátékoknak neveztem el, nagyon fontos, hogy a hallgatók játékos, felfedező, kísérletező énjét szólítsam meg. Próbáljanak ki minden bemutatott technikát, és élvezzék a színek, formák és különböző hatások megjelenését. Próbálják ki a különböző technikai megoldásokat, a vizes és száraz alapra festést, fröcskölést, szivaccsal nyomtatást. A festés előtt a lapra gyertyával is rajzolhatnak. A nedves festményt sóval is megszórhatják, ez érdekes rajzolatokat, színfoltokat hozhat létre, vagy éppen a folytatással is tovább alakíthatják a kompozíciót. Téma a négy évszak, amelyet egy-egy A/4-es akvarelllapra készítenek.

A négy évszak hangulatának megjelenítését csak színekkel és absztrakt formákkal próbáljuk megjeleníteni. Fontos, hogy ábrázolási szándék nélkül készüljenek a képek, ne jelenjenek meg direkt elemek, amelyek az évszakhoz kapcsolódnak, és esetleg sematikusak lehetnek. Itt is szubjektív, hogy milyen színharmóniakat érzünk egy-egy évszak kifejezéséhez illőnek (lásd 8. képsor). Leginkább a kifejező érzék, szín és formaérzék, valamint a komponáló-képesség fejlődik.

8. képsor

Tavaszi, Nyári, Őszi, Téli.

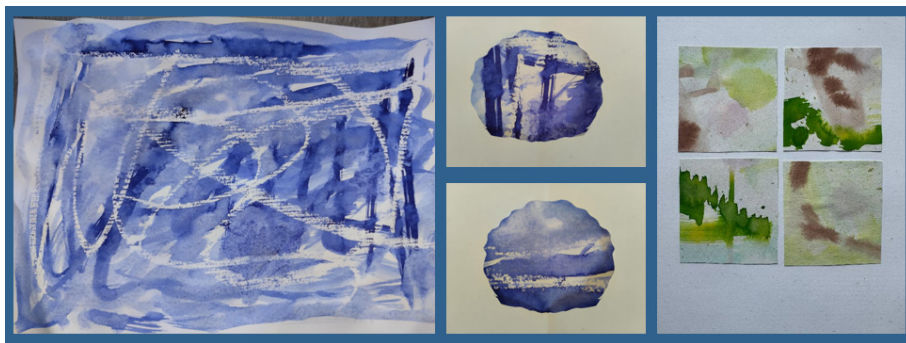

A felszabadító játék után a megszáradt munkák színhatása változhat. Előfordul, hogy az alkotás folyamán élénk színek száradás után tompulnak és halványodnak, illetve az is előfordul, hogy a kompozíció nem áll össze egy

egésszé, hanem csak egyes részei érdekes kompozíciók. Ilyenkor a nagy egészben keresünk kisebb kompozíciókat nézőke segítségével, amelyek lehetnek különböző formájú képkivágások. Például a 9. képsor első képéből valók a mellette lévő képkivágások, amelyek a téli hangulatot fejezik ki. A kis képeket tovább rendezhetjük képsorozatokba, kompozíciókba, és ebben az esetben egy képsor is kifejezhet egy évszakot, ahogy a 9. képsor utolsó alkotásánál láthatjuk a tavaszi hangulat kifejezését.

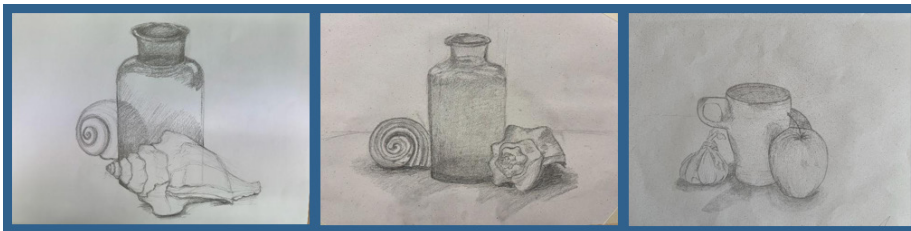
9. képsor

Képkivágások, kompozíciós gyakorlatok.

A tematikát úgy építettem fel, hogy a csendélet megfigyelésének rajzolását, festését sok alkotói gyakorlat előzte meg, ahol egy – egy részterületre fókuszálva alkotnak, és ezek a részek állnak össze végül egy egésszé. A tónusértékek után a ponttal – vonallal való ismerkedés, majd a foltszerű ábrázolás következik, folyamatosan fejlődik az érzékelés és megfigyelés, illetve a vizuális gondolkodás és alkotói képességek.

A félév vége felé jutunk el a látvány megfigyelése utáni rajzolásához, ahol a félév során megszerzett tapasztalatok beépülnek az alkotó folyamatba. A megfigyelés utáni rajzolást az alapoknál kell kezdeni, tárgyak esetében a nézőpontok ellipszisek összefüggésével (Barber, 2011). Fontos a figyelmet felhívni az előtte, mögötte reláció megfigyelésére, mert előfordul, hogy a térbeliség figyelmen kívül hagyásával egy vonalra rendezik a csendélet tárgyait. Az eddigi alkotási gyakorlatok során a hallgatók vizuális képességfejlesztésén túl fontos célom volt, hogy megerősödjön az önbizalmuk és önértékelésük, a rajzolással kapcsolatos pozitív attitűdjük, hogy készen álljanak a komolyabb kihívást jelentő csendélet rajzolásra, festésre. Az eddigi feladatok alapján már differenciálás is lehetséges a beállítások nehézsége alapján. Akik gyakorlottabbak, azoknak kevésbé jelent kihívást és élvezetet a zöldségek, gyümölcsök formájának visszaadása, így azok a különleges formájú csigákkal komponált beállításokat választhatják (lásd 10. képsor).

10. képsor*Csendélet grafitrajz.*

A levelezős hallgatókkal egy napra kerül a ceruzával, tónusértékekkel készített csendélet rajz a festő feladattal, mert öt tanítási óra áll rendelkezésünkre (lásd 11. képsor). A két alkotás között a szünetben lehetőségük van helyet cserélni, más kompozíciót választani, ám az a tapasztalatom, hogy inkább ugyanannál a beállításnál maradnak. Ennek előnye, hogy a látvánnyal jobban megismerkedtek, és másodjára biztosabban kezdik az akvarell ceruzával a vázolást.

11. képsor*Csendélet rajz grafittal és akvarell festéssel.*

A grafitrajznál a jobb felső sarokban egy kompozíciós vázlatot is készítenek, hogy a látványt a rendelkezésre álló A/4-es lapon el tudják helyezni. Az árnyékok megfigyelésére és az árnyékolásra nem minden hallgatónak jut ideje

az adott időkeretben. A második festő feladatra szánt időt úgy alakítom ki, hogy azt mindenki be tudja fejezni az óra végéig.

Ha elkészültek, akkor sorba kirakják a hallgatók a munkáikat, a grafitrajz alá a festményeiket. Ez a nap mindig megkoronázása az addigi munkának. A hallgatók rácsodálkoznak a saját és a társaik munkáira, hogy mennyire jól sikerültek. Minden hallgató sokat fejlődik önmagához képest. Sokaknak új tapasztalat az, hogy ő erre képes volt, és ilyet is tud készíteni (lásd 12. képsor). Igazán örömteli élmény végignézni az alkotásokon és a sok mosolygó, elégedett, büszke arcon.

12. képsor

Csendélet akvarell festéssel.

A nappalis hallgatókkal hétről hétre haladunk, és több óra áll rendelkezésünkre. Sokkal több apró dologra tudunk rácsodálkozni, felfedezni. Nyugodtabb tempóban, hangulatban alkotunk. Mindig időt kell szánni a ráhangolódásra, arra, hogy az elmélyült munkára képesek legyenek. Ugyanakkor az a tapasztalatom, hogy a levelezős hallgatókkal a rövidebb időkeret, de intenzívebb munka is nagyon gyümölcsöző lehet. A tömbösített órák mélyebb, intenzívebb élményt nyújthatnak, az egymás után következő, egymásra épülő gyakorlatokkal.

A papírdúc készítésénél ismét a foltszerűség lép előtérbe. A borostyán rajzolásnál foglalkoztunk a foltszerű ábrázolással, és a tojásberzselésnél a kivágott stilizált formákkal. Ezekre épül, de továbblépés a papírdúc készítés. Itt a térbeli ábrázolás és a kifejező érzék kap nagyobb szerepet.

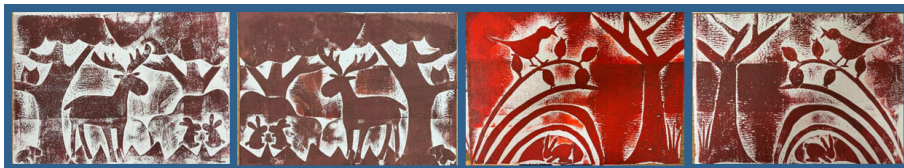
A nappalis hallgatók ezt még az első félévben, a levelezős hallgatók a második félévben készítik, mert az órakeret ezt teszi lehetővé.

A papírdúc témája meseillusztráció (lásd 13. képsor). Az alakok foltszerű ábrázolásán túl a térbeli ábrázolás lehetőségeit keressük, az előtte-mögötte reláció alkalmazásával, illetve a sávok képkomponálással. A levelezős hallgatók esetében kedvelt mesék karakteres alakjai, jelenetei tűnnek fel a hallgatók munkáin. A legnagyobb varázslat az, amikor a fehér nyomódúcon először megjelenik a hengerrel felvitt vizes bázisú festék, illetve a festékes dúcrol lehúzott nyomatot megpillantják. Ez a technika minden nehézsége, hosszú precíz

tervező és kivitelező munkája ellenére elvarázsolja a hallgatókat. A karakteres és jellemző nézőpontból ábrázolt szereplők, tárgyak kivágása után az elemeket a papíron tologatva a legkifejezőbb kompozíciót ragasztják a nyomódúcra.

13. képsor

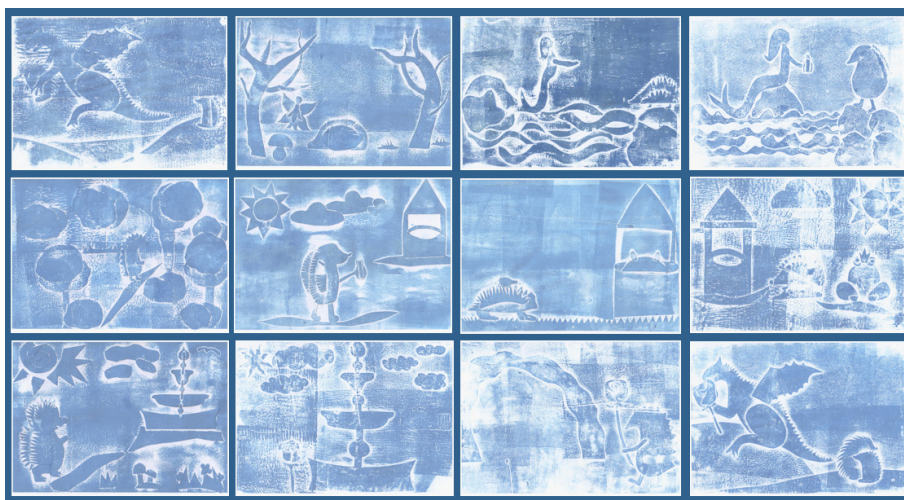
Meseillusztrációk, nyomódúcok és nyomatok.

A nappalisoknál mivel több idő áll rendelkezésünkre csoportos projekt munkában silent book-ot készítenek. Ez időigényesebb alkotó folyamat, mivel a történet kitalálásán keresztül a képi megfogalmazáson, a karakteres főszereplők kialakításán át a színválasztásig és végül a képek sorba rendezéséig mindent megbeszélnek és közösen alakítanak ki a hallgatók. A szöveg nélküli történetet a képekről lehet leolvasni és megfogalmazni. A képeken „A kis süni története” elevenedik meg, ahol ismerős mesei fordulatok is feltűnnek. Hogy a történet egységes hatást mutasson, így minden képet azonos színnel nyomtattunk (lásd 14. képsor) A csoportos projekt feladat a vizuális képességeken túl a szociális képességeket is fejlesztette, a közös alkotás a csoporttéményt erősítette, és együtt örültek az elkészült alkotásnak, amiben mindenki részt vett (Pajorné Kugelbauer, 2025).

14. képsor

A kis süni története című silent book.

Az első évben kísérleti jelleggel terveztem ezt a projekt feladatot, és mivel jól fogadták a hallgatók, így a következő évben is szerepelt ez a tematikában. Most a nyomtatás során az egyes képeknek külön színárnyalatokat kevertek ki a hallgatók. Mivel a dúc nem bír ki sok nyomtatást, így a nyomtatást megelőzően méhviasz krétával frottázszerűen próbálgatták ki először, hogy melyik szín illik jobban egy-egy jelenethez. A képeken a végső színválasztás látható. Itt már címdalt is készítettek a munkájukhoz, ami kihívást jelentett a tükörkép felirat elkészítésekor (lásd 15. képsor).

15. képsor

Igaz szerelem című silent book.

A kartonmetszet nyomtatásával párhuzamosan monotípiát is készítettek a hallgatók. A kifejező vonalak segítségével a karakteres, olykor stilizált formák világához kanyarodunk vissza. Itt is lehet választani, meseillusztráció vagy növényi motívum lehet a téma.

16. képsor

Monotípiák.

Minden félévben a nappalis hallgatókkal megyünk kiállításra. Az első félévben Munkácsy Mihály, másodikban Radák Eszter kortárs alkotó kiállításán jártunk. Az elméleti stúdiumon sokféle műalkotás képét vetítem, de mindig óriási élmény eredetiben látni a műalkotásokat, egyrészt a felületi hatásokat megfigyelni, másrészt a valós mérettel találkozni. Az elméleti órákon elhangzottakra az alkotási gyakorlatokon is építünk. A kiállításlátogatások után mindig átbeszéljük a látottakat, és ez lehetőséget teremt, hogy a hallgatók a véleményüket megfogalmazzák, illetve az elsajátított elméleti ismeretek új helyzetben kerüljenek elő.

A környezetkultúra részeként a nappalis hallgatóknak csoportmunkában egy általuk választott időszakhoz évszakasztalt kell készíteniük, ehhez rendelkezésükre állnak, textilek, termések, színes gyertyák, gyertyatartók, képek, vázák, növények, termések. Az időszakhoz passzoló és egymáshoz illő dolgokat kell egy térbeli kompozícióba több szinten elrendezniük. A levelezős hallgatók többségében már a csoportszobákban alakítják ki az évszakasztalt, évszaksarkot.

A plakátkészítés alapjaival is megismerkednek a hallgatók. A kép és szöveg viszonyával, az elrendezés kompozíciós elveivel. A témát szabadon választhatják.

Majd a hallgatók pecsételőt terveznek nevük kezdőbetűivel. Az elképzelésüket kialakíthatják vonalakból és foltokból is, lehet íves és szögletes is a forma. A vonalak és a formák kifejező erejével több alkotási gyakorlatnál találkoztak már. A tervezésnél nagyon fontos, hogy a megadott keretbe tervezzenek, mert a kompozíció szempontjából jelentősége van annak, hogy a forma a szélekhez képest hol helyezkedik el. Egyik tervüknek elkészítik a tükörképét, amit gipszbe faragnak. Az elkészült gipsz pecsételővel agyagmedált készítenek (lásd 16. képsor).

16. képsor

Monogramos pecsételő tervek, monogramos agyagmedálok.

Agyaglapokból dobozt is készítenek (Kardos, 1995), ahol papírsablonos díszítő motívumot alkalmaznak. A papírkivágásos technikát a tojásberzselés-

nél is alkalmaztuk, itt visszatér ez a technika, de most kiegészül sordísz készítésével. Fontos szempont, hogy a centrális díszítményhez hasonló vagy illeszkedő motívum fusson körbe sordíszként a doboz oldalán is. A papírt háromszor hajtjuk félbe, a keletkezett nyolcad részben tervezzük a motívumot és együtt vágjuk az összehajtott papírt, végül széthajtogatjuk és a teljes díszítménnyel találkozunk. Az elkészült doboz oldalaira nedves szivaccsal rásimítjuk a papírt. Az egész dobozt engóbbal lefestjük. Ahol papír volt, ott megmarad az agyag terrakotta színe égetés után, ahol nem volt papír, ott az engób színe látszik (lásd 17. képsor) A taktilis érzék, dekoratív érzék és komponáló képesség fejlődik.

17. képsor

Agyaglapokból épített doboz, papírsablonos díszítmény engóbos festésével.

Az agyag tökházikókat egy tömbből mintázzák meg a hallgatók, majd gyűrűs mintázófával, kivájással üregelik. Minden házikóhoz egy tulajdonos megmintázását is kérem. Tapasztalatom, hogy a hallgatók sok esetben még egy egyszerű sünit vagy egeret sem tudnak maguktól megformálni. Egyszerű mozdulatok, gömbölyítés, nyújtás, mélyítés, csippentés bemutatásával azonban könnyen tudják követni a mozdulatokat és kifejező állatkákat tudnak készíteni. A formaérzék, karakterérzék és taktilis érzék fejlődik.

18. képsor

Tökházikó és lakója agyagból.

Második félévben olyan anyagok és technikák kerülnek előtérbe, amelyek az óvodai gyakorlat során is jól használhatók: vizesnemezelés, szalaggyapjú alakítás szárazon, csuhé, papírmerítés és papírmárványozás.

Kukoricacsuhéból is számtalan lehetőség közül választhatunk, hogy milyen játékot, tárgyat készítünk, az egér lepke, szitakötő, madár, virág, angyal, ember a könnyebbek közé tartozik, a lovacska már haladó szint. A papírművesség technikáiban is elmélyednek a hallgatók, készítenek papírmerítéssel könyvjelzőt és képeket. A papírmárványozás technikáját óvodában is használható anyagokkal készítjük (borotvahab és folyékony vízfesték). Ezeknél a feladatoknál a páros és csoportmunka is jelentős szerepet kap.

A hallgatók a gyapjúval is megismerkednek a második félévben. Vizes nemezeléssel és a szárazon formált gyapjúval is találkozhatnak. A bundagyapjú és szalaggyapjú tulajdonságait megismerik, egyszerű alakítási technikákat próbálnak ki. Készítenek gyapjúképet, a Waldorf-óvodákban készülő képekhez hasonlóan. És formálnak lepkét, nyuszt, angyalt, virágot, fát, amit az óvodásokkal is tudnak majd készíteni (lásd 19. képsor). Vizes nemezeléssel labdát készítenek, illetve aki már készített korábban labdát, az más funkciót keres a kerek formának (például gombostűtartó, kulcstartó). Fejlődik a formaérzék, taktilis érzék és kreativitás.

19. képsor

Óvodásokkal is elkészíthető gyapjú alkotások.

A félév végén az adventi időszakban ablakdísz készítünk transzparens papír felhasználásával. A tervezési folyamatban az egyéni kompozíció és foltszerű ábrázolás a cél. Készülnek kontrasztra épülő alkotások, mint a 20. képsor negyedik képe. Itt a fényáteresztő papír egyrészt a háttérteret adja, az alakok mögött. másrészt pedig a formát is jelöli (például a fenyő, csillagok és az ablakok). A színes transzparens papír alkalmazása sok lehetőséget rejt. Az advent témájához jól kapcsolódik az esti hangulat a megjelenő fényfoltokkal.

20. képsor

Adventi ablakdíszek.

A hallgatók a félév végén portfóliót készítenek a munkájukról, ahol az alkotás folyamatát dokumentálják és a fejlesztett képességeket rögzítik. Külön hangsúly kerül az esztétikus PPT és fotó készítésének szempontjaira. A PPT-hátter legyen semleges, a főszerep a bemutatott alkotáson legyen. Az alkotásról készült fotó legyen jól látható, árnyék és torzítás nélküli, a szélek legyenek párhuzamosak. Az elkészített fotódokumentáció és PPT a gyakorlati tapasztalatok és az elméleti ismeretek összekapcsolódását teszi lehetővé.

Összefoglalva

A kurzus felépítése során fontos célom volt, hogy a hallgatók olyan alkotó tevékenységekkel találkozzanak, amelyet sikerélménnyel tudnak megoldani, miközben a vizuális megfigyelő, vizuális alkotó és vizuális gondolkodási képességeik fejlődnek. Megerősödjön a hallgatók rajzolás és alkotási iránti pozitív attitűdje. A változatos alkotó tevékenységek és munkaformák során az

elfogadás és bizalom légkörét igyekszem megteremteni, ezzel is mintát adva a későbbi pedagógusi hivatásukhoz.

Az eddigiekben bemutattam a megvalósult alkotófolyamatot, ahol a vizuális közlések mindegyikében (primer, direkt, indirekt, személyes) tapasztalatot szerezhettek a hallgatók. Bálványos és Sánta (1998) szerint a képi közlések mind a négy közlésmódja a vizuális nevelés köré tartozik. A primer és direkt közlések esetében a gyakorlati vizuális kommunikáció oktatása a cél, míg az indirekt és személyes közlések esetében az esztétikai-művészeti nevelés kerül a fókuszba.

A vizuális nevelés területén a vizuális megismerő, vizuális gondolkodási és vizuális alkotó képességeket fejlesztjük, és ezek a képességek további alképességekre bonthatók (Bálványos & Sánta, 1998). Az eddigiekben bemutatott feladatoknál csak a leglényegesebb képességfejlesztés szerepelt. A 2. táblázatban egy teljesebb képességfejlesztési palettát mutatok be.

2. táblázat

Vizuális alkotói gyakorlatok képességfejlesztési lehetőségei.

Alkotói gyakorlatok	Jellemző képességfejlesztési lehetőségek
Minden vizuális alkotó gyakorlat	Szem-kéz koordináció Finommotorika Taktilis érzék Érzékelés Megfigyelőképesség Anyag és eszközhasználat képessége Fantázia, kreativitás
Primer közlések körébe tartozó feladatok	Látványolvasás képessége Térérzékelési képesség Ábrázolási képességek Vonalképzés képessége Foltképzés képessége Tónusérzék Lényeglátó képesség
Direkt közlések körébe tartozó feladatok	Képirás, képolvasás képessége Ábraalkotási képesség Vonalképzés képessége Foltképzés képessége Redukáló képesség Transzponáló képesség
Indirekt közlések körébe tartozó feladatok (Tárgy és környezetkultúra)	Formaérzék Dekoratív érzék Motívumképzés képessége Színérzék Forma és funkció összefüggésének érzékelése Forma és díszítmény összefüggésének érzékelése

Kifejező alkotások körébe tartozó feladatok (Grafika, festészet, kispasztika)	Kifejező érzék Térérzékelési képesség Komponáló képesség Vonalképzés képessége Foltképzés képessége Tónusérzék Színérzék, valórképesség Formaérzék Kontrasztképzés képessége Karakterérzék Lényeglátó képesség Stílusérzék
Speciális vizuális alkotó feladatok	Monotónia tűrés, kitarás Szociális képesség Együttműködési képesség

Itt láthatók azok a képességek, melyeket a bemutatott vizuális alkotó feladatok során fejlődtek. Vannak olyan általános képességek, amelyek minden vizuális alkotási gyakorlat során fejlődnek. A továbbiakban a vizuális közlések alapján csoportosítottam a képességfejlesztési területek. Külön gyűjtöttem a primer, direkt, indirekt és személyes közlések jellemző képességfejlesztési lehetőségeit. Végül szerepelnek a speciális feladatok képességfejlesztése. Például ilyen a kitarást igénylő feladatoknál a monotóniatűrés képessége, vagy a páros és csoportmunkában készülő feladatoknál az együttműködési és szociális képességek. A táblázat alapján igazolható, hogy a különböző közlésformákhoz kapcsolódó alkotói gyakorlatok rendkívül sokrétű vizuális képességfejlesztést tettek lehetővé.

A négy vizuális közlésforma sokféle műfaji és technikai tapasztalatra és tudás megszerzésére, elmélyítésére teremt lehetőséget. Készítettek primer közlést, grafitfial tanulmányrajzokat. Direkt közlésként plakátot és monogramos pecsételőt terveztek. Indirekt közlésként a tárgy és környezetkultúra alkotó feladataival is találkoztak, többféle edényt készítettek agyagból, tojást berzseltek. A papírmerítés, papírmárványozás, csuhézás és gyapjú alakítás technikáit is felhasználták a tárgykészítés során. Személyes közlés során a papírmetszet, silent book és monotípia készítés, valamint kifejező festő feladatokban próbálták ki magukat a hallgatók.

A kurzus eredményei, hogy a hallgatók feladatai során a gyakorlati és elméleti ismeretek kapcsolódnak, ezzel mélyebb megértést és tudást tudnak a hallgatók gyűjteni. A meglátogatott kiállításon a műalkotásokkal találkozás, az ízlésformálást, véleményalkotást fejleszti és a képző művészetek iránt egy személyesebb viszonyulás alapját teremti meg, a befogadói attitűd erősödik általa.

A felszabadult alkotó tevékenység megtapasztalása, átélése által a hallgatók vizuális megfigyelő, vizuális gondolkodási és vizuális alkotó képességei fejlődnek, a rajzolás, alkotás iránti pozitív hozzáállásuk megerősödik. A gyakorlati kurzuson az elfogadás és bizalom légkörének kialakítását azért

tartom nagyon fontosnak, mert ez a tapasztalat egyúttal mintaadás is. Csak akkor tudják majd az óvodásoknak a felszabadult alkotómunka, elfogadó légkör lehetőségét megteremteni és fenntartani, ha ezt maguk is átérték.

A szociális képességek, együttműködés fejlesztésére a két félév során sok lehetőség adódott a páros (például csuhé, gyapjúalakítás) és csoportmunkákkal (pl. silent book, papírmárványozás, papírmerítés, évszakasztal).

Az órák végén és a félév utolsó alkalmán is visszajelzést kérek a hallgatóktól, hogy melyik feladatot élvezték, érezték könnyűnek, melyik okozott nehézséget. Az egyes órákon, egyes feladatok során kihívást jelentett a koncentráció, a megfigyelés intenzitása, a türelem. Sokszor előfordul, hogy amiben éppen benne vannak, annak a nehézségét átélik, de ez a félév végére eltörpül, és a visszatekintés során már kevésbé jelenik meg.

Az alkotó tevékenységek során a hallgatók önismerete, önértékelése is fejlődik. A pozitív élmények és visszajelzések hatására az önbizalmuk is fejlődik. Megtapasztalják és elhiszik, hogy ők képesek olyan alkotásokra, amelyekről annak előtte ezt nem tudták elképzelni. Ez a tapasztalat, élmény „szárnyakat ad”, segíti a hallgatókat a további kihívások legyőzésében, és hatással lesz a pedagógiai gyakorlatukra.

Irodalom

- Arnheim, R. (2004). *A vizuális élmény. Az alkotó látás pszichológiája*. Aldus Kiadó.
- Bálványos, H., & Sánta, L. (1997). *Vizuális megismerés, vizuális kommunikáció*. Balassi Kiadó.
- Barber, B. (2011). *A rajzolás alapjai. Az első vonásoktól az emberábrázolásig*. Gabo Könyvkiadó.
- Edwards, B. (2008). *Jobb agyféltekés rajzolás*. Energetic Kft.
- Franks, G. (2005). *Ceruzarajz lépésről lépésre*. Egmont-Hungary Kft.
- Harrison, H. (2000). *A rajzolás és pasztellfestés*. Glória Kiadó.
- Itten, J. (2002). *A színek művészete. A szubjektív élmény és az objektív megismerés mint a művészethez vezető utak*. Göncöl – Saxum Kiadó.
- Kardos, M. (Szerk.) (1995). *Népművészet, Kiegészítő jegyzet*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Vizuális Nevelési Tanszék.
- Kepes, Gy. (1979). *A látás nyelve*. Gondolat.
- Metzger, R., & Walter, I. F. (1998). *Vincent Van Gogh*. Taschen.
- Pajorné Kugelbauer, I. (2025). Mesélő nyomatok. *Katolikus Pedagógia*, 3–4, 135–149.
- Smith, S. (1998). *A rajzolás iskolája*. Officina Nova Könyvek, Magyar Könyvklub.
- Van Heugten, S. (2005). *Van Gogh draughtsman the masterpieces*. Van Gogh Museum.

This is not just a task! – Visual creative workshop for kindergarten teacher students at Apor Vilmos Catholic College

The Visual Education and Methodology course at the Apor Vilmos Catholic College Kindergarten Teacher Training Program lasts two semesters. Both semesters include theoretical and practical classes, which build on and complement each other. In my case study, I examine the creative process of the practical training based on three years of student work. Observation, document analysis, and student feedback provide an overview of the process. The aim of my research is to explore the creative practices of the Apor Vilmos Catholic College Kindergarten Teacher Training Visual Education: the connection points of different visual communications, the mutually supportive effects of creative activities, and the possibilities for skill development. In the first semester, in addition to creative tasks based on graphic and painting basics (Arnheim, 2004; Kepes 1979; Itten 2002), paper mache printing appears, the theme of which is the creation of a fairy tale illustration or silent book (Pajorné Kugelbauer, 2025) in group project work. During the works belonging to the scope of object culture, students gain experience in various clay vessel making techniques (Kardos, 1995). In the second semester, materials and techniques that can also be used in kindergarten practice are emphasized: wet felting, dry forming of ribbon wool, csuhé, paper dipping and paper marbling. At the end of both semesters, students prepare a portfolio of their work, where they document the creative process and record the skills developed (Bálványos & Sánta, 1997). Thus, practical experience and theoretical knowledge are connected. The characteristics and results of the pedagogical process are that the students develop their visual observation, visual thinking and visual creative abilities, experience and experience liberated creative activity, their positive attitude towards drawing and creation is strengthened, their self-knowledge, self-esteem and self-confidence develop. During the experienced process, they experience an atmosphere of acceptance and trust, which affects their later pedagogical work. Only then will they be able to create and maintain the possibility of liberated creative work for kindergarten students if they experience this themselves.

Keywords:

visual creative workshop, joy of creative activity, skill development